

Podborský, Vladimír

Objekt s vypíchanou keramikou - v Těšeticích III, okr. Znojmo, a postavení vypíchané keramiky ve starolengyelském horizontu střeđo-dunajského neolitu

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická. 1981, vol. 30, iss. E26, pp. [9]-28

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/109915>

Access Date: 16. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

VLADIMÍR PODBORSKÝ

OBJEKT S VYPÍCHANOU KERAMIKOU V TĚŠETICÍCH III, OKR. ZNOJMO, A POSTAVENÍ VYPÍCHANÉ KERAMIKY VE STAROLENGYELSKÉM HORIZONTU STŘEDODUNAJSKÉHO NEOLITU

Ze starších terénních výzkumů Prehistorického ústavu UJEP (dnešní katedry archeologie a muzeologie FF UJEP) pochází inventář kulturní jámy s vypíchanou keramikou (VK) z Těšetic III, okr. Znojmo.¹ Některé kusy keramiky z tohoto objektu byly přiležitostně již publikačně využity,² celý objekt použila ve své diplomní práci také D. Ševčíková,³ komplexní publikace se však dosud tohoto nálezového celku nedostalo. Následující stať uvádí tento celek s veškerou dochovalou dokumentací (v době jeho získání, roku 1956, šlo o jeden z mála nálezových celků s VK na Moravě) a v širších souvislostech jej hodnotí.

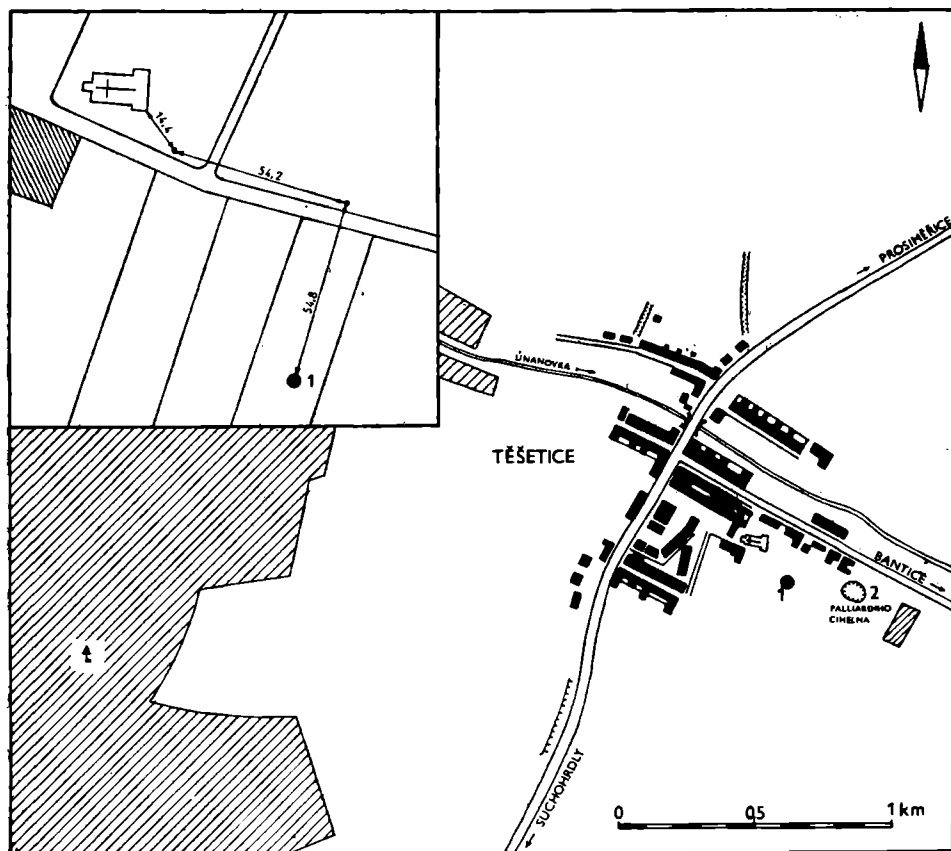
K výzkumu objektu došlo dne 28. září 1956 v souvislosti s prvou etapou archeologického výzkumu v poloze Těšetice II (Vinohrady), který prováděl seminář prof. dr. F. Kalouska. Tehdejší skupinář JZD Těšetice V. Vítáček upozornil členy archeologického výzkumu na skutečnost, že na polích za kostelem se při hloubení krecht na brambory našly pravěké střepy nádob. Primární prohlídka naleziště provedli R. M. Pernička a V. Podborský, vlastní výzkum narušeného objektu s VK (dále označeno jako objekt 1/1956) pak provedli V. Podborský, B. Dostál a K. Rychlík, za vydatné pomoci A. Ludvíkové.

Lokalita za kostelem se rozkládá na polích s mírným severním sklonem. Nachází se po pravé straně silnice Těšetice—Bantice (obr. 1). Na odkrytých plochách, z nichž při hloubení krecht sňali ornici, se v hloubce 40—50 cm od povrchu jevíly ve žlutém písčitém a sprašovém podloží tmavě zbarvené ob-

¹ Přehled pravěkých lokalit v katastru obce Těšetice, okr. Znojmo: I — okolí hospodářských budov JZD. II — „Vinohrady“. III — pole za kostelem až po Palliardiho cihelnu (srov. obr. 1), označenou původně jako Těšetice IV. V — Ruská ulice. — Srov. též SPFFBU E 9, 1964, 44, pozn. č. 1, 2; E 16, 1971, 59, pozn. č. 1. — Sídliště s MMK v „Sutnách“ u Těšetic-Kyjovic, zkoumané v posledních letech, do uvedeného číslování pojato není.

² F. Kalousek, Nové archeologické výzkumy na Znojemsku, VaŽ 1957, č. 1, 27 ad., obr.; V. Podborský, Palliardiho neolitické nálezy v Těšeticích, okr. Znojmo, VVM 23/3, 1971, 315, tab. I:1,3; V. Podborský—V. Vildomec, Pravěk Znojemska, Brno 1972, 51, tab. VII:1,4,9.

³ D. Ševčíková, Lid s keramikou vypíchanou na Moravě, rkp diplomní práce, Brno 1961, I—III (I, passim, II, 99—105, III, tab. 42—45).

Obr. 1. Těšetice III, okr. Znojmo. Situační plán sídliště lidu s VK v poloze „za kostelem“ a „Palliardiho cihelna“. Objekt 1/1956 vyznačen černým kolečkem. (Kresba M. Bálek.)

jekty. Zemními pracemi již vesměs dále ohroženy nebyly. Podle střepů nasbíraných z ornice a z povrchu výplně objektů lze osídlení naleziště datovat jednak do středního neolitu (VK), jednak do mladší doby bronzové (velatická kultura) a doby halštatské (horákovská kultura);⁴ střepy LnK a MMK zjištěny nebyly.

Na úpatí zmíněného svahu naleziště, skloněného k těšetickému kostelu, blízko tehdejší polní cesty vedoucí podél kostela směrem k Banticím, porušili objekt s VK 1/1956; přesnější lokaci objektu ukazuje obr. 1. Objekt se rýsoval ve žluté spraši (tab. I:2) jako pravidelný kruh o průměru 120 cm. Jeho šedá popelovitá výplň obsahovala četný keramický střepový materiál, kousky mazanice, 6 rohových artefaktů, uhlíky a osteologický materiál. Výplň jámy byla kompaktní nezvrstvená. Větší nakupení střepů bylo pozorováno při západním okraji objektu. Po vytěžení se objekt jevil jako poměrně mělká

⁴ Střepy ze sběrů jsou uloženy v Jihomoravském muzeu ve Znojmě pod inv. č. PÚ 9577—9624.

jáma s dolů se rozšiřujícími stěnami a rovným dem o průměru 135 cm. Hloubka dna od úrovně podloží činila 45 cm, od povrchu terénu cca 90 cm (obr. 2; tab. I:3).

POPISY INVENTÁŘE OBJEKTU 1/1956⁵

1. Tenkostěnná kotlovitá nádoba s poněkud seřiznutým okrajem a dolů se sesilujícími, mírně vlnovitě prohnutými stěnami bez vyznačeného dna. Jemnozrný hlinitý materiál je na vnitřní straně povrchu černě, na vnější straně světle hnědě, místy šedě až černě vyhlazený a zdobený.

Výzdoba: Obvodový přerušovaný horizontální pás tří linií dvojpíchů (střední střídavý špičatě oválný až trojúhelníkový dvojpích, 23) pod okrajem; uvedené linie jsou doprovázeny vždy ještě vedlejšími tenkými jednotlivými vpichy až vrypů. 5 krokvice (úhel cca 60°) sestavených ze tří linií dvojpíchů (střední střídavý špičatě oválný dvojpích, 23), lemovaných vedlejšími tenkými vpichy až vrypů; krokvice jsou vespod děleny jednoduchou linií stejného typu dvojpichu.

Rekonstruováno (v 152 mm; šlo 162 mm; š mv 148 mm).

Inv. č. 9625 (tab. II:2).

2. Hruškovitá nádobka se zaobleným okrajem, mírně prohnutými, dolů se rozšiřujícími ztenčenými stěnami se zaobleným lomen na maximální výduti, na níž jsou tři malé tupé výčnělky. Plavený keramický materiál je na povrchu oboustranně černě hlazený, vně zdobený.

Výzdoba: Obvodový horizontální pás tří linií dvojpíchů pod okrajem (střední střídavý špičatý dvojpích, 23). 6 krokvic (úhel cca 38°) sestavených ze čtyř linií dvojpíchů (řídce brázděný dvojpích, 75) na těle nádoby) krokvice jsou děleny střídavě jednoduchými a dvojnásobnými skupinami dvojpíchů (řídce brázděný dvojpích, 75; malý střídavý špičatě oválný až kosočtverečný dvojpích, 22), postavenými ve svislých pruzích nad sebou: dvojnásobná skupina dvojpíchů se nachází vždy nad výčnělkem na lomu výduté; na styku krokvice vespod mimo výčnělku je vždy třásňový ornament (střední střídavý špičatě oválný dvojpích, 23).

Rekonstruováno (v 121 mm; šo 91 mm; š mv 133 mm).

Inv. č. 9626 (tab. II:1).

3. Miska tvaru úseče koule se zaobleným okrajem. Jemnozrný hlinitý materiál je na povrchu oboustranně černě vyhlazen a vně zdoben.

Výzdoba: Obvodový nevyrovnaný horizontální pás dvou linií dvojpíchů pod okrajem (střední střídavý i paralelní špičkatý dvojpích, 22) pod okrajem. Nejistitelný počet krokvic (úhel cca 60°) sestavených ze čtyř jednoduchých linií vpichů (drobné až střední oválné vpichy), křížující se na dně nádoby.

Rekonstruováno (v 59 mm; šo 173 mm).

Inv. č. 9627 (tab. III:5a, b).

4. 12 fragmentů velké hruškovité nádoby se zaobleným okrajem. Jemnozrný hnědý hlinitý materiál je na povrchu hlazený: uvnitř hnědočerně, vně hnědě až tmavě hnědě, s výzdobou.

Výzdoba (rekonstrukce): Obvodový přerušovaný pás dvou linií dvojpíchů, doplněný vespod šachovnicovitě komponovanými skupinami dvojpíchů (malý střídavý až paralelní kosočtverečný dvojpích, 22) pod okrajem. Nejistitelný počet krokvic (úhel cca 60°) sestavených ze čtyř linií dvojpíchů, lemovaných z vnější strany místy ještě různé postavenými skupinami dvojic dvojpíchů; krokvice jsou pravděpodobně děleny chaoticky rozmístěnými, šikmo orientovanými skupinami dvojpíchů, prokládaných liniemi jednotlivých vpichů (vesměs malý střídavý čtvercový či kosočtverečný dvojpích a jednotlivý vpích), sestavenými do širšího svislého pruhu.

Kresebně rekonstruováno (šo cca 160 mm).

Inv. č. 9628/1-12 (obr. 3:7; tab. IV:12-15).

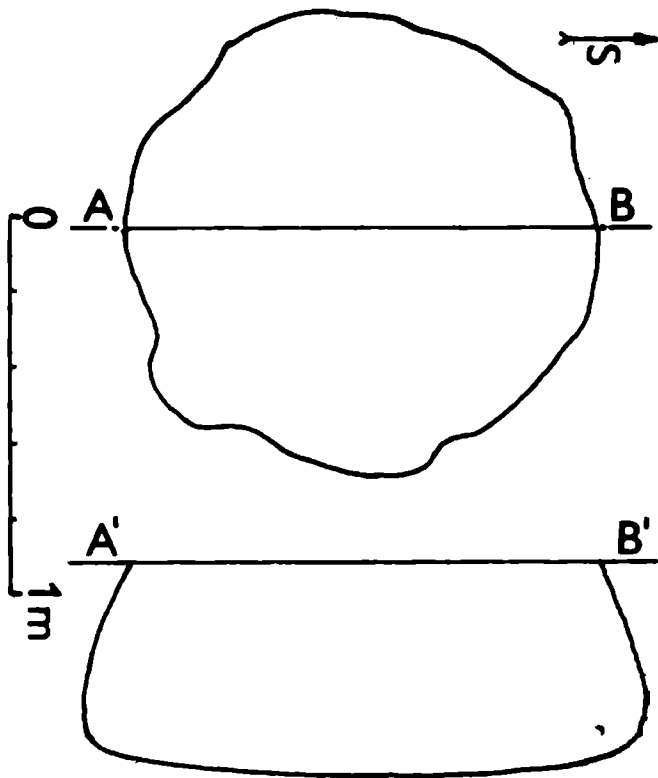
⁵ Inventář, zpracovaný v laboratoři katedry archeologie a muzeologie FF UJEP, je deponován v Jihočeském muzeu ve Znojmě pod inv. č. PŮ 9625-9745 (A 21468-A 21568). — V metodice dokumentace a terminologie se autor přidružuje návodu *M. Zápotocké*, Ornamentace neolitické vypíchané keramiky: technika, terminologie a způsob dokumentace, AR XXX, 1978, 504-534.

5. Část esovitě profilovaného pohárku. Povrch je uvnitř černě, vně hnědě hlazený a zdobený. Výzdoba: šachovnicovitě rozmístěné skupiny krátkých dvojitých linií dvojpíchlů (drobný střídavý kosočtverečný dvojpíchl, 21), orientovaných horizontálně; (šo cca 100–120 mm).

Inv. č. 9 629/1-2 (tab. III:2).

6. Okrajová část širší hruškovité nádoby. Povrch oboustranně černě hlazený, vně zdobený. Výzdoba: obvodový horizontální pás čtyř linií dvojpíchlů (střešní střídavý špičatě oválný dvojpíchl, 23) pod okrajem; (šo cca 110–120 mm).

Inv. č. 9630 (tab. III:1).

Obr. 2. Těšetice III, okr. Znojmo. Půdorys a profil objektu 1/1956. (Kresba M. Bálek.)

7. Okrajová část širší hruškovité nádoby. Povrch uvnitř černě, vně šedohnědě hlazený a zdobený. Výzdoba: obvodový horizontální pás tří linií trojvíchlů (malý úzký kosodélný trojvíchl, 36) pod okrajem a část krokvice provedené stejnou technikou; (šo cca 160 mm).

Inv. č. 9631 (tab. III:3).

8. Část hruškovité nádoby. Povrch je uvnitř tmavě šedě, vně světle hnědě hlazený a zdobený. Výzdoba: obvodový horizontální pás tří linií dvojpíchlů (malý střídavý kosočtverečný až kosodélný dvojpíchl, 22) pod okrajem a zbytky krokvice tvořené třemi liniemi dvojpíchlů téhož druhu.

Inv. č. 9633 (tab. III:4).

9. Část polokulovité misky. Povrch oboustranně hnědý nerovný, vně zdobený skupinami malých střídavých dvojpíchlů (22), sestavenými dostředně ke dnu.

Kresebně rekonstruováno (šo cca 220 mm).

Inv. č. 9667/1-2 (obr. 3:13).

10. Okrajová část a další fragmenty velké mísy. Povrch je uvnitř hrubě hnědý, vně světle hnědý a tzn. šedě upravený, nerovný a nezdobený (příslušnost fragmentu s uchem, obr. 3:11, k této míse je nejistá); (š. cca 360 mm).

Inv. č. 9663/1-6 (obr. 3:12).

11. 33 zdobených střepů z 29ti jemnějších nádob (výběr na obr. 3:9, 10; tab. IV:1—11) a 30 nezdobených střepů z 20ti hrubších nádob (výběr na obr. 3:6, 8, 11, 14).

Inv. č. veškerého keramického inventáře: 9625—9684).

12. 12 kousků červenavé a žluté mazanice bez otisků.

Inv. č. 9685.

13. 2 drobné čepelky a 4 úštěpy z medově žlutého rohovce.

Inv. č. 9686—9691 (obr. 3:1—5).

14. Několik uhlíků⁶ (inv. č. 9692).

15. 52 zlomků zvířecích kostí⁷ (inv. č. 9693—9745).

Lokalita s VK za kostelem v Těšeticích zřejmě souvisí s nalezištěm VK v ne-daleké cihelně, nazvané jménem J. Palliardiho; tato cihelna je od místa ob-jektu 1/1956 vzdálena cca 200 m východním směrem (obr. 1). J. Palliard byl v této cihelně archeologicky činný od roku 1887⁸ a kromě jiného (zvláště inventáře řady časné únětických hrobů) zde získal i výrazný střepový materiál vyspělé VK a pozdní MMK. Tento neolitický materiál je již ve výběru zve-řejněn,⁹ z důvodů Kompletace pramenného fondu se však k němu zde ještě jednou vracím.

V Moravském muzeu v Brně je uloženo z Palliardiho nálezů v těšeticke cihelně celkem 21 střepů VK, 1 miniaturní nádobka a část opracovaného srnčího parůžku (inv. č. 14302—14324). Tento materiál je obrazově dokumentován na tab. V a VI:5—8, 10—12 této studie. Blíže jej již nepopisuji; jeho celková typologická, výzdobná a chronologická charakteristika vyplýne ze závěrečného zhodnocení celého souboru VK z lokality Těšetice III.

Koncem 50tých let pak v Palliardiho cihelně v Těšeticích nasbírali členové archeologické expedice další fragmenty VK a další předměty a to především v hroutících se profilech opuštěného místa. Jde celkem o 9 kusů VK (výběr na tab. VI:1—4, 9), 2 světle žluté rohovcové artefakty, zejména čepelku (obr. 3:15), a několik zvířecích kůstek. Tento materiál je uložen v Jihomorav-ském muzeu ve Znojmě (inv. č. PÚ 4681—4712; A 21301—A 21369); podrobně jej opět již nepopisuji, ale použiji jej v celkovém zhodnocení.

⁶ Paleobotanický rozbor uhlíků provedl RNDr. E. Opravil (protokol z 29. 11. 1956): zjistil přítomnost dubu (*Quercus* — 2 ×), lísky (*Corylus* — 3 ×) a jilmu (*Ulmus* — 6 ×). E. Opravilovi děkuji za spolupráci.

⁷ Osteologický materiál prošetřil RNDr. O. Fejfar, CSc. z Ústředního ústavu geolo-gického v Praze. Z jeho zjištění vyjímám tyto údaje:

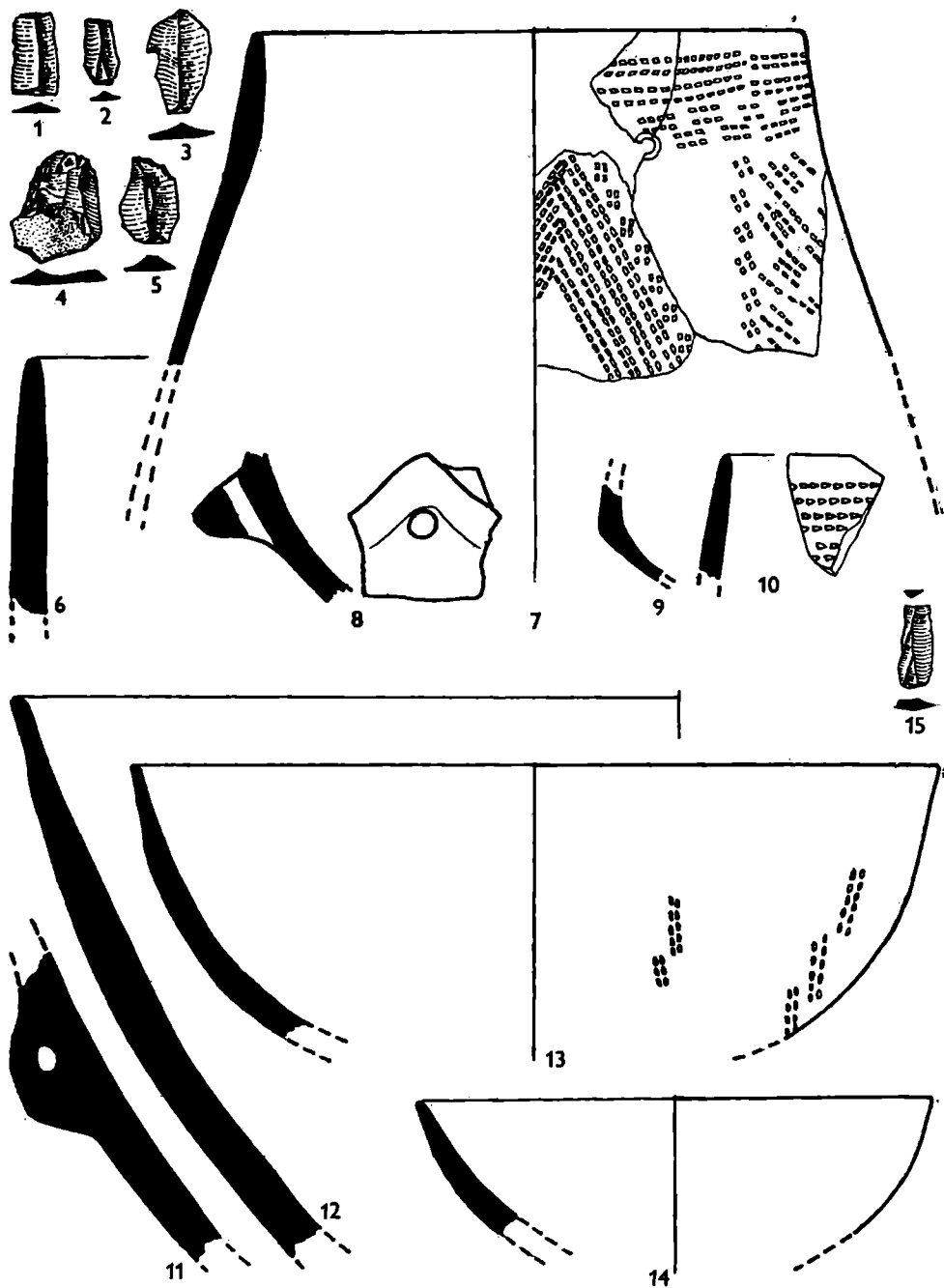
Bos taurus L.: phalanx I (6 ×); phalanx II (4 ×); tibia prox. (1 ×); metapodium dist. (1 ×); zlomek lebky — dorzální okraj orbity (1 ×).

Capra seu *Ovis*: spodní čelist juven. (2 ×); humerus dist. (1 ×); ulna prox. (1 ×); meta-carpus II—III (1 ×); metatarsus II—III (1 ×); costa frg. (1 ×); stolička juven. sup. (1 ×).

V osteologickém materiálu tedy byly zastoupeny dva druhy a to: *Bos taurus* L. (skot) a *Capra* seu *Ovis* (ovce nebo koza); materiál svědčí podle O. Fejfara spíše pro ovci. — O. Fejfarovi děkuji za laskavé určení kostí.

⁸ J. Palliard, Nové zprávy o hrobech se skrčenými kostrami, I. Pohřebiště u Těšetic, ČVMSO 13, 1896, 17.

⁹ V. Podborský, VVM 23/3, 1971, 309—311, tab. II—III.

Obr. 3. Těšetice III, okr. Znojmo. Část inventáře objektu 1/1956 (č. 15 — rohová čepelka z Palliardiho cihelny). (Kresba M. Bálek.)

Tab. 1. Kódová tabulka znaků jednotlivých kategorií výzdoby VK (technika výzdoby podle M. Zápotocké, AR, XXX, 1978, 520 ad.)

TECHNIKA VÝZDOBY	TVAR VPICHU
10 = jednotlivé vpichy 21 = drobný střídavý dvojpích (< 2 mm) 22 = malý střídavý dvojpích (2—3 mm) 23 = střední střídavý dvojpích (3—5 mm) 35 = malý úzký trojvpích (< 5 mm) 75 = řídký brázděný dvojpích	A = oválný B = špičaté oválný C = trojúhelníkový D = šipkovitý E = kosočtverečný, kosodélný F = čtverečný, obdélný G = neučitý
KOMPOZICE VÝZDOBY	
I = krokvice (s obvodovým pásem pod okrajem) II = křížující se pásy (s obvodovým pásem pod okrajem) III = kobercovitá šachovnice IV = neurčitý šachovnicový rozpad výzdoby V = skupiny šachovnicovitě rozestavených linií dvojpíchů VI = neurčitelná kompozice	

ANALÝZA NÁLEZOVÝCH SOUBORŮ

Prakticky jediným pramenem informací pro analytické účely je keramika z objektu I/1956.

Jak ukazuje analytická tabulka (tab. 2) pochází z objektu I/1956 materiál z 59 jedinců¹⁰ (většinou jde o fragmenty); 39 jedinců pochází ze zdobených nádob, 20 z nádob nezdobených. Jde tedy o průměrně bohatý soubor, který je možno statisticky zhodnotit.

Typologicky převažují hruškovité tvary vesměs menších rozměrů se stěnami více či méně dovnitř prohnutými (v menším počtu i se stěnami vydutými; pak by šlo spíše o soudkovité nádoby, ale v těchto případech není dostatek podkladů pro přesnou klasifikaci). Jediným větším exemplářem byla torzovitě dochovaná hruškovitá nádoba inv. č. 9628/1-12 (obr. 3:7, tab. IV:12—15). Dalším početně nejsilnějším typem jsou mísy (celkem 9 kusů sečteme-li tvary menší i velké) a kotlovité nádoby (celkem 5 jedinců menších i velkých rozměrů); hruškovitá nádobka s uchy a esovitý pohárek jsou zastoupeny pouze po jediném exempláři. Typologicky neurčitelných jedinců je 24.

Zpravidla jemnější a menší tvary, vyrobené z plavené hlíny a na povrchu vyhlazené (převažuje hnědý a černý tón), bývají na vnější straně také zdobené; s výzdobou na vnitřní straně povrchu se — ani v případě mís — nesetkáváme. Hmotnější a rozměrnější exempláře, vyrobené ze zrnitějšího materiálu, jsou zdobeny zhruba z 50 %.

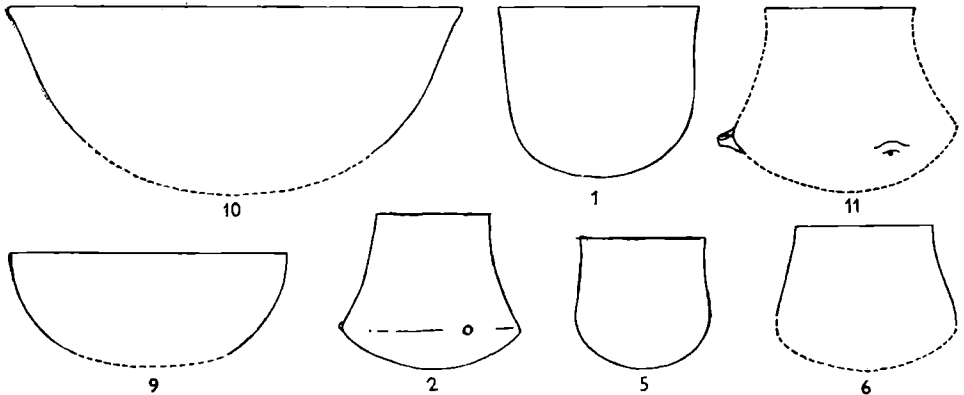
¹⁰ 1 fragment (inv. č. 9668) pochází z halštatské soudkovité nádoby a do inventáře objektu I/1956 se dostal patrně druhotně.

Tab. 2. Analytická tabulka keramiky VK z objektu 1/1956 z Těšetic III

Typ nádoby	Celkový počet		Technika výzdoby a tvar vpichů						Kompo- zice výzdoby	
	zdo- beno	nezdo- beno	10	21	22	23	35	75		neurč.
hruškovitý	19		0	2	13	3	2	1 [+22]	0	I = 11 IV = 3 VI = 7
	19	0	—	D=1 E=1	A=1 B=3 C=1 D=3 E=7	B=2	B=1	—	—	
hruškovitý s uchy	1		—	—	—	—	—	—	—	—
	0	1	—	—	—	—	—	—	—	
esovitý pohárek	1		0	1	0	0	0	0	0	III = 1
	1	0	—	E=1	—	—	—	—	—	
kotlovitý (malý)	2		1 [+23]	0	1	1	0	0	0	I = 2
	2	0	A=1	—	A=1	B=1 C=1	—	—	—	
kotlovitý (velký)	3		0	0	0	2	0	0	0	I = 1 VI = 1
	2	1	—	—	—	B=1 E=1	—	—	—	
miska	7		1 [+23]	1	0	1	0	0	0	II = 1 V = 1
	2	5	A=1	E=1	—	C=1 D=1	—	—	—	
velká mísa	2		—	—	—	—	—	—	—	—
	0	2	—	—	—	—	—	—	—	
neurčitelný	24		0	7	4	0	0	0	2	I = 1 IV = 6 VI = 7
	13	11	—	C=5 D=1 E=2 G=2	B=1 C=2 D=1 E=1	—	—	—	—	
celkem	59		2 [+23]	11	18	7	2	1 [+22] 1 [+23]	2	I = 15 II = 1 III = 1 IV = 9 V = 1 VI = 15
	39	20	A=2 B=0 C=0 D=0 E=0 F=0 G=0	A=0 B=0 C=5 D=2 E=4 F=0 G=2	A=2 B=4 C=3 D=4 E=8 F=0 G=0	A=0 B=4 C=1 D=2 E=1 F=0 G=0	A=0 B=1 C=0 D=0 E=1 F=0 G=0	celkem	A=4 B=9 C=9 D=8 E=14 F=0 G=2	

Výzdoba je výlučně vypíchaná; stopy barvy se neobjevily ani na jediném střepu.

Hodnotíme-li techniku vypíchané výzdoby podle kritérií navržených M. Zápotockou zjistíme, že jednotlivý vpich (tenký, oválný) se v celém souboru objevuje pouze 2 × a to ještě spolu se středním střídavým dvojpichem (23).

Obr. 4. Těšetice III, okr. Znojmo. Rekonstrukce hlavních keramických typů VK. (Kresba V. Podborský—M. Bálek.)

Jinak naprosto převažuje střídavý (jen ve 2—3 případech též paralelní) dvojpich (celkem 36 jedinců), s převahou malého střídavého dvojpichu (22) (18 jedinců). Malý úzký trojvpich (35) se objevil celkem 2 × (tab. III:3) a řídký brázděný dvojpich (75) 1 ×, společně s malým a středním střídavým dvojpichem (22, 23) (tab. II:1). Ani v jediném případě nebyl zjištěn tremolový vpich. Početní zastoupení jednotlivých technik vypíchané výzdoby ve vztahu k tvarům keramiky zachycuje tab. 1; těmito vztahy se dále nezabývám, protože převážná většina zdobených jedinců pochází z hruškovitých nádob (zde markantně převažuje malý střídavý dvojpich) a nízké početní zastoupení ostatních typů by asi neumožnilo docílení obecně platných závěrů.

Nádoby z objektu 1/1956 byly tedy zdobený v naprosté převaze dvojhrotým nástrojem s menšími až středně širokými hroty (velký dvojpich, 24, se neobjevil). Vzdálenost hrotů nástroje od sebe navzájem činila kolem 1—2 mm.

Tvar vpichů je dán hroty použitého nástroje i technikou provádění výzdoby.¹¹ Proto se na téže nádobě mohou objevit současně i 2—3 tvary vpichů, což se v našem případě také několikrát stalo (např. na rekonstruované hruškovité nádobě, tab. II:1). Podle jednoduchého rozřídění vpichů a provizorního označení tvarů vpichů velkými písmeny abecedy (tab. 1) převažuje kosočtverečný a kosodélný vpich (14 ×), následuje špičatě oválný a trojúhelníkový vpich (9 ×) a šipkovitý vpich (8 ×); ostatní tvary vpichů jsou jen ojedinělé (srov. tab. 1).

¹¹ M. Zápotocká, AR XXX, 1978, 512 ad.

Velký význam pro chronologické zhodnocení souboru má posléze rozložení výzdoby po povrchu nádoby, tedy kompozice výzdoby. Pro potřebu vyhodnocení předmětného souboru je sestavena tabulka použitých kompozičních systémů, označených provizorně římskými číslicemi (tab. 1). V objektu 1/1956 převládá krokvice s horizontálním obvodovým pásem pod okrajem (I), zjištěná celkem v 15 případech, z toho 11 × na hruškovitých nádobách a 3 × na kotlovitých nádobách. Úhly krokvic kolísají mezi 45—60°, v případě rekonstruované hruškovité nádoby (tab. II:1) svírá krokvice úhel pouze 38°, v případě silnostěnné kotlovité nádoby (tab. IV:9) je úhel krokvice 75°; průměr úhlů krokvic z intervalu 45—60° činí 55°, celkový průměr je 55,3°. Křížová kompozice s obvodovým pásem pod okrajem (II) se objevila 1 × na vnějším povrchu misky, v 9 případech je konstatován neurčitý šachovnicovitý rozpad ornamentace (IV) a to buď ve spodní linii obvodového pásu pod okrajem nebo v dělicích liniích ve středu krokvic, ojediněle ve vnějším lemu krokvic (obr. 3:7). Skupiny šachovnicovitě rozestavených úseků dvojpíchů (V) se objevily pouze 1 × — na vnějším povrchu misky (obr. 3:13). Zcela zvláštní je posléze šachovnicová kompozice (III) obdélných skupin dvojpíchů použitá kobercovitě po celém (?) povrchu esovitého pohárku (tab. III:2).

Klasické výzdobné systémy jsou většinou složeny ze 3—4 linií dvojpíchů. Obvodový pás pod okrajem bývá někdy krátce alespoň jednou přerušen (tab. II:2, IV:1). Výzdoba na misce (tab. III:5) je tvořena pouze dvěma liniemi dvojpíchů, místy evidentně pouze jednotlivými vpichy; pruhy, jdoucí přes dno, jsou opět krátce přerušovány. Také svislé linie, které půlí krokvice, bývají provedeny buď jen jedinou linií dvojpíchů nebo jinými systémy (často šachovnicovitě se rozpadajícími liniemi).

Soubor VK z Palliardiho cihelny nelze chápat jako sídlištní celek. Jde o vybrané exempláře VK (z nálezů J. Palliardiho není dochován žádný nezdobený materiál). Pro srovnání však jsou všechny dochovalé zdobené střepy VK z této polohy zpracovány na tab. 3. Z 26 hodnocených jedinců opět převažují hruškovité tvary (13 ×), následují kotlovité (6 ×) a mísovitě (2 ×) tvary, 1 × je zastoupena hruškovitá nádoba s uchy. Ve výzdobné technice přichází výhradně malý a střední střídavý dvojpích (22, 23), tvarově převažuje špičaté oválný vpich (celkem 21 ×), následuje vpich šipkovitý (7 ×), kosočtverečný a kosodélný (3 ×), trojúhelníkový (1 ×) a čtvercový (1 ×). V kompozici výzdoby opět převládá krokvice, která je zastoupena celkem 16 ×; úhel krokvic kolísá mezi 50—62° (průměr 56°), v jednom případě činí 30°. Šachovnicovitý rozpad linií je zaznamenán 5 ×, 1 × šlo o křížové pásy na vnitřní straně misky (tab. VI:5b). Výzdobné systémy jsou tvořeny 2—5 liniemi dvojpíchů, v případě hruškovité nádoby s uchy (tab. VI:1) pokrývají linie širokých vpichů téměř celý povrch fragmentu (9 linií kosočtverečných a kosodélných, příp. čtvercových dvojpíchů).

ZÁVĚR ANALÝZY

Z uvedených charakteristik typologických a výzdobných znaků analyzované keramiky vyplývá, že objekt 1/1956 z Těšetic III je třeba zařadit do III. fáze kultury s VK podle periodizace M. Zápotocké.¹² Svědčí pro to jednak vyspělé hruškovité tvary nádob, zvláště v rekonstruovaném exempláři (tab. II:1)

dosahující téměř klasické podoby, jednak naprosto převažující výzdobná technika menších až středních střídavých dvojpíchlů, při naprosté neexistenci tremolové techniky a tremolového vpichu. Tomu zcela odpovídá i klasická kompozice výzdoby, zvl. typické uzavřené krokvice svírající ostrý úhel, a obvodové horizontální pásy pod okrajem. Prvky šachovnicovitě se rozpadajícího ornamentu (kompozice IV) jsou elementem vývoje progresivním, zapadajícím však ještě plně do III. fáze VK.¹³ Jediným evidentně mladším jevem v celém nálezovém celku je esovitý pohárek s kobercovitě rozloženou šachovnicovou kompozicí (III) (tab. III:2), jehož typologické a zvláště výzdobné dispozice směřují již k fázi IVa VK.¹⁴

Soubor z Palliardiho cihelny pak má znaky velmi podobné, není tu však výrazně mladšího elementu jako právě zmíněný pohárek z objektu 1/1956. Lze tudíž potvrdit předpoklad o příslušnosti obou souborů k jedinému sídlišti lidu s VK v trati Těšetic III. O rozloze tohoto sídliště zatím není představa, zřejmě však jde o rozsah značně velký. Velmi pravděpodobně tu jde o samostatné sídliště lidu s VK, které nenese stopy přítomnosti lidu s MMK, ač se dožilo velmi pokročilého stádia III. vývojové fáze, v níž se již projevují na keramice některé vlivy lengyelské.

Výsledkem analýzy materiálu je tudíž — kromě řady teoretických a klasifikačních aspektů — doklad velmi pravděpodobné existence samostatného sídliště lidu s VK III. fáze, nalézajícího se v oikumeně poměrně hustě již osídlené lengyelským lidem s malovanou keramikou. Takovýchto sídlišť je na Znojemsku více: pro příklad lze uvést jen z nejbližšího okolí Těšetic lokality u Hodonic, Horních Dunajovic, Rybníků, Šumné aj.¹⁵ Další počty samostatných sídlišť III., s prvky IV. fáze VK jsou zaznamenány na Brněnsku a na střední Moravě; pouze nejvýraznější z nich zachycuje mapa na obr. 5 této studie. Kromě samostatných sídlišť je na jihozápadní Moravě znám nejméně stejný, pravděpodobně však o něco větší počet sídlišť, kde lid s VK III. fáze žil již v úzkém kontaktu s lidem MMK fáze Ia; opět pouze pro příklad lze uvést lokality u Těšetic-Kyjovic, Boskovštejna, Dukovan, Mašovic, Střelice aj. ze Znojemska,¹⁶ ze střední Moravy pak např. Telnici, Popůvky, Želešice, Koberčice aj.¹⁷ Mapa na obr. 5 zachycuje opět jen vzorková sídliště tohoto druhu. Podrobnou revizí materiálu, kterou provádí E. Kazdová, budou doložena obdobná sídliště další.

Z většiny z uváděných sídlišť obou druhů je k dispozici vhodný srovnávací materiál k souboru z objektu 1/1956 v Těšeticích III. Tab. VII-X této statě

¹² M. Steklá, Třídění vypíchané keramiky, AR XI, 1959, 221—226; M. Zápotocká, Die Stichbandkeramik in Böhmen und in Mitteleuropa. Die Anfänge des Neolithikums vom Orient bis Nordeuropa, Köln—Wien 1970, separát, 6—7.

¹³ M. Steklá, AR XI, 1959, 223; M. Zápotocká, Das Skelettgrab von Praha-Dejvice, AR XIX, 1967, 71; E. Lenneis, Siedlungsfunde aus Poigen und Frauenhofen bei Horn, Horn—Wien 1977, 80, 85, tab. XII.

¹⁴ M. Steklá, AR XI, 1959, 226, 229; E. Lenneis, op. cit. 82, 85, tab. XII.

¹⁵ V. Podborský—V. Vildomec, Pravěk Znojemska, 51, 142 passim. — Pokud jde o Hodonice konstatoval sice J. Palliardí (ČVMSO 12, 1895, 96, 125; též WPZ I, 1914, 256) společný výskyt VK a MMK, ale v muzejních sbírkách MMK z Hodonic doložena není, naopak keramiky vypíchané je k dispozici velké množství.

¹⁶ V. Podborský—V. Vildomec, op. cit., 52 ad., 142 passim; V. Podborský, Současný stav výzkumu kultury s moravskou malovanou keramikou, S1A XVIII/2, 1970, 244 ad.

¹⁷ Týž, op. cit., 246. — Klasifikace lokalit, vynesných na mapce, obr. 5, je vesměs opřena o autoptické studium příslušného dokladového materiálu v muzejních sbírkách.

Tab. 3. Analytická tabulka keramiky VK z Palliardiho cihelny z Těšetic III

Typ nádoby	Celkový počet		Technika výzdoby a tvar vpichů						Kompo- zice výzdoby	
	zdo- beno	nezdo- beno	10	21	22	23	35	75		neurč.
hruškovitý	13		0	0	8	5	0	0	0	I = 11 IV = 3 VI = 2
	13	?	—	—	B=5 D=4 E=1	B=5 D=2	—	—	—	
hruškovitý s uchy	1		0	0	1	0	0	0	0	VI = 1
	1	?	—	—	E=1 F=1	—	—	—	—	
esovitý pohárek	0		0	0	0	0	0	0	0	—
	0	0	—	—	—	—	—	—	—	
kotlovitý (malý)	4		0	0	1	3	0	0	0	I = 1 IV = 1 VI = 3
	4	?	—	—	E=1	B=3	—	—	—	
kotlovitý (velký)	2		0	0	1 [+23]	2	0	0	0	I = 2 IV = 1
	2	?	—	—	B=1	B=2	—	—	—	
miska	1		0	0	1 [+1]	0	0	0	0	II = 1 VI = 1
	1	?	—	—	B=1 [+1]	—	—	—	—	
velká mísa	1		0	0	1	0	0	0	0	VI = 1
	1	?	—	—	B=2	—	—	—	—	
neurčitelný	4		0	0	2	2	0	0	0	I = 2 VI = 2
	4	—	—	—	B=1 C=1 D=1	B=2	—	—	—	
celkem	26		0	0	15		0	0	0	I = 16 II = 1 III = 0 IV = 5 V = 0 VI = 10
	26	?	—	—	A=0 B=10 C=1 D=5 E=3 F=1 G=0	A=0 B=12 C=0 D=2 E=0 F=0 G=0	—	cel- kem	A=0 B=22 C=1 D=7 E=3 F=1 G=0	

uvádí pouze celé keramické tvary z řady těchto sídlišť. Fragmentární materiál, který by celou situaci ještě dále zpřesnil, zůstává vyhrazen k podrobnému zpracování a publikaci, které připravuje D. Ševčíková.

Četné analogie hruškovité nádobce z Těšetic III (tab. II:1) jsou předloženy na tab. VII: nízký širší exemplář z Velatic (VII:5) má i třásňovou výzdobu na dolním styku krokvic v intervalech mezi výčnělky. Krokvicový systém většiny tvarů je možno označit za klasický, výjimku tvoří pouze drobná nádobka z Nové Vsi (VII:1a, b), jejíž kompozice šrafovaných trojúhelníků, suplujících krokvice, ukazuje mladší vývojové tendence.

Na tab. VIII se představuje poněkud variabilnější řada hruškovitých nádob, od soudkovitých (VIII:2) přes hruškovité s přímými stěnami (VIII:5, 6) a mírně prohnutými stěnami (VIII:1, 3) až po esovitý pohárek (VIII:4a, b). Čistě typologicky hodnoceno jde tu o delší vývoj od II. po sám konec III. fáze VK, přičemž zvláště pohárek z Velatic se šachovnicovou kompozicí výzdoby (VIII:4b) je třeba hodnotit — stejně jako pohárek z Těšetic III (tab. III:2) — jako projev progresivního vývoje směrem ke IV. fázi VK.

Tabulka IX pak přináší analogie ke kotlovitým tvarům a komplex keramiky z Telnice (tab. X), v němž jsou zastoupeny všechny hlavní typy včetně misek, tvoří snad nejdokonalejší analogii keramickému inventáři VK z Těšetic III.

Řadu analogií k těšetickému inventáři by bylo možno uvést také z Dolního Rakouska, z náplně tamní starší fáze (II.—III. fáze) VK.

POSTAVENÍ VK VE STAROLENGYELSKÉM HORIZONTU STŘEDODUNAJSKÉHO NEOLITU

Moravské VK se dosud nedostalo souborného zpracování, které by bylo také publikováno.¹⁸ Citelně je postrádáno zveřejnění pramenů, hlavně veškerého hodnotného keramického materiálu — alespoň formou katalogu; tento nedostatek vyvstává zvláště po monografiích D. Kaufmanna a E. Lenneisové, které spolu se základními pracemi M. Zápotocké pokrývají — vyjma Moravy — většinu centrálního území kultury s VK.

Pomineme-li problém autochtonnosti vzniku VK, spojený s pojetím vývoje šáreckého stupně LnK,¹⁹ není mnoho klíčových otázek kolem osídlení lidu s VK ve středním Podunají, které by bylo třeba od základu řešit. Zbývá však dorešit řadu problémů souvisejících s postavením tvůrců kultury s VK v rámci neolitické civilizace a tím s historickým pojetím neolitu vůbec.

Intenzita osídlení středního Podunají lidem s VK zřejmě ve srovnání se starším neolitem téměř nepoklesla. Dnes je registrováno na 150 lokalit s VK na Moravě, což ve srovnání s nepoměrně delším vývojem lidu s LnK v této oblasti

¹⁸ Dosadvaďní souborná zpracování, většinou v rámci disertačních nebo diplomních prací (*J. Páleníková, R. Tichý, D. Ševčíková*), zůstala v rukopisech.

¹⁹ Allochtonní vznik šáreckého stupně LnK i VK na Moravě zastával ve své diplomní práci Šárecký stupeň kultury s lineární keramikou na Moravě, Brno 1972, *J. Jaroš*. — Podle názoru autora této studie je zjištění dalších lokalit šáreckého stupně jen otázkou příštího terénního výzkumu. Při vzniku VK je západní vliv samozřejmý (VK náleží ve středním neolitu k západnímu okruhu), jsou možné i lokální přísuvy lidu z Čech, avšak autochtonní vznik VK vcelku přímo v místním prostředí na Moravě (stejně i v Dolním Rakousku) je velmi pravděpodobný.

představuje více než rovnocennou reprezentaci. Dosud známý počet lokalit s VK v Dolním Rakousku (10) nepředstavuje skutečný stav a je silně zkreslen soudobým stavem výzkumů. Terénní výzkum sídlišť však podivuhodně zaostal, ač jsou již dnes vhodná, rozsáhlá a dlouhodobá sídliště s VK známa: jedním z nich je též lokalita Těšetice III. Následkem toho neznáme nejen velikost, hospodářský charakter a celkovou dispozici sídlišť, ale není prokázán ani typ domu, který lze pouze per analogiam předpokládat.²⁰ Výzkumy E. Lenneisové na dolnorakouské lokalitě s opevněným areálem ve Frauenhofen-, „Neue Breiten“ otevírají novou kapitolu v poznání sídlištních poměrů lidu s VK vůbec. Pohřebiště známa dosud ve středodunajské oblasti nejsou. Jednotlivě je doložena biritualita stejně jako v Čechách. Z moravských depotů kamenných předmětů nelze VK pozitivně připsat žádný.

Zkušenosti a praxe prokázaly možnost plně aplikace periodizačního systému VK, vytvořeného M. Šteklou-Zápotockou, na poměry ve středním Podunají. Pouze nedostatek nálezových celků nedovolil zcela jasné odlišení II. a III. fáze v hojném sídlištním keramickém inventáři, neboť obě (teoreticky dobře odlišitelné) fáze bývají kontaminovány (Hodonice, Nezamyslice, Nová Ves, Příkazy, Seloutky, Telnice, Těšetice—Kyjovice aj.) a i když vcelku představují většinu keramiky s VK vůbec, pregnantní vyřídění je za daných okolností obtížné. Fáze I. (přechodná) je doložena výrazně zatím pouze na lokalitách Bohušice, Brodek, Mohelnice a Nová Ves; již pouhé rozložení těchto lokalit od jihozápadní Moravy přes centrální část po její severní periferii ukazuje na plynulý vývoj LnK přes šárecký stupeň do VK. Fáze IV. (zatím pro Moravu bez rozlišení subfází a, b) je zastoupena opět daleko méně: V jižních částech Moravy, okupovaných ve starolengyelském horizontu lidem s MMK, jde prakticky o obě známá naleziště střelická²¹ a pak Hluboké Mašůvky;²² VK IV. fáze z Boskovštejna a Hodonic²³ je nekontrolovatelná, prvky IV. fáze, uváděné výše z Těšetic III a Velatic, a zjistitelné na řadě dalších lokalit, jsou tu kvantitativně ve srovnání s jedinci III. fáze v menšině. Ve středních a severních oblastech Moravy (nepočítaje v to Slezsko se samostatným vývojem reprezentovaným lokalitami Brumovice, Opava-Jaktař, Opava-Kylešovice, Opava-Vávrovice, Velké Hoštice apod.²⁴) tvoří vrchol osídlení s VK opět III. fáze s prvky fáze IV. (Brodek, Nezamyslice, Určice, Víceměřice atd.). Výrazně samostatných sídlišť IV. fáze VK ani tu není. V Dolním Rakousku jsou výzdobné prvky IV. fáze zastoupeny rovněž na sídlištích středního stupně (Grafensulz, Eggendorf am Walde, Obermixonitz, Untermixonitz²⁵), nikoli samostatně. V fáze ve středním Podunají není zastoupena vůbec nepočítáme-li evokace vypíchané výzdoby v lengyelském materiálu.²⁶

²⁰ D. Koutecký, Neolitický dům z Vikletic, PA LVI/2, 1956, 584 ad.; M. Zápotocká, AR XIX, 1967, 84.

²¹ V. Podborský, S1A XVIII/2, 1970, 245, obr. 7; *týž*, O komunikacích mezi lidem s vypíchanou malovanou keramikou, Poulíkův sborník, Brno 1970, 16—17, tab. I, II:1,2.

²² Materiál je uložen v bývalé sbírce F. Vildomce v Boskovštejně. Děkuji PhDr. V. Vildomcovi za zpřístupnění materiálu ke studiu a za cenné informace.

²³ M. Zápotocká, AR XIX, 1967, 80.

²⁴ L. Jísl, Nálezy vypíchané keramiky ve Slezsku, ČSIM v Opavě II, 1952, Serie B — Historia, 1—5, obr. 1; za možnost studia materiálu a za upozornění na další nálezy VK ve Slezsku děkuji PhDr. V. Šikulové ze Slezského muzea v Opavě.

²⁵ E. Lenneis, op. cit., 82.

²⁶ V. Podborský, Poulíkův sborník 1970, 19, tab. II:3,4.

Z hlediska historického vývoje neolitického osídlení sledovaného prostoru je dnes prokázána paralelní existence lidu s VK a lengyelského lidu v určitých úsecích vývoje jejich kultur. V západolengyelské oblasti dnes patrně není jiného výkladu pro vznik lengyelského neolitu než přisunem nového lidu z jihu. Fakt symbiózy obou skupin osídlení za zřejmé převahy nového, progresivnějšího a záhy snad i početnějšího lidu otevírá nutnost interpretace forem koexistence obou těchto druhů osídlení. Z terénních zjištění vyplývá, že ve starolengyelkém horizontu (L Ia, b) existovala v prvotním areálu lidu s malovanou keramikou (Dolní Rakousko, jihozápadní Morava až po Brněnsko) souběžně jednak ještě samostatná sídliště lidu s VK, jednak již sídliště společná, na nichž se vzájemná symbióza projevovала různým způsobem; sídliště MMK fáze Ia, na nichž by nebyla zjištěna současná přítomnost VK, je velmi málo, jsou však taková (Křepice²⁷).

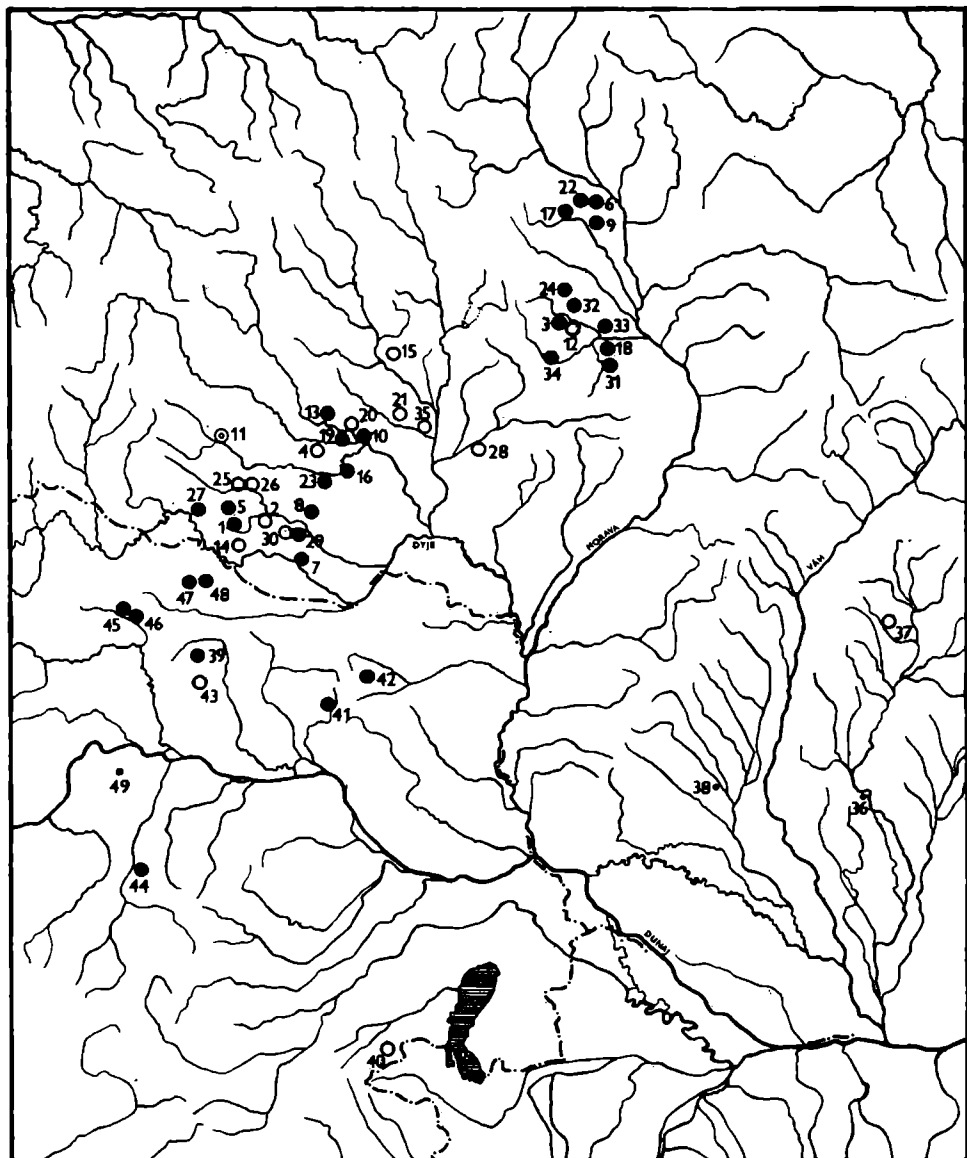
Mapka na obr. 5 přináší výskyt keramiky prokazatelně III. fáze VK jednak na samostatných sídlištích (plná kolečka), jednak na sídlištích s malovanou keramikou (prázdná kolečka); pro Slovensko a Dolní Rakousko je datování VK na sídlištích s lužianskou či malovanou keramikou (L Ia, b; MOG Ia) aproximováno. Na jižní Moravě, v oblasti maximálního rozšíření starší MMK, je ve starolengyelkém horizontu (MMK Ia — VK III) registrováno 16 samostatných sídlišť s VK a 13 sídlišť s výskytem VK společně s MMK (ve skutečnosti je lokalit obou druhů více, avšak poměr zhruba 1 : 1 je asi objektivní). V Dolním Rakousku je poměr obou druhů lokalit podle E. Lenneisové 8 : 2; zde však je nutno vzít v úvahu současný stav výzkumu a ne zcela identická klasifikační kritéria zvláště pokud jde o datování MOG Ia. Znamená to, že lid s VK si do značné míry udržel samostatnost ještě ve starolengyelkém horizontu a to zvláště v severnějších oblastech vymezeného území. K jeho intenzivnější asimilaci lidem s malovanou keramikou došlo teprve v průběhu IV. fáze, kdy již není v této oblasti známo jediné samostatné sídliště s VK.

Sledovat proces symbiózy obojího lidu na jednotlivých sídlištích je možno jen v ojedinělých případech větších systematických výzkumů. Zjištění v tomto smyslu, učiněná při odkryvech v Těšeticích—Kyjovicích, byla již zveřejněna²⁸ a zatím k nim nelze nic nového připojit. Lid s VK se zde nevyvíjel déle nežli do závěru III. fáze, kdy jsou — stejně jako na jiných sídlištích té doby — ve výzdobě patrné tendence uvolňování klasických systémů a kompozic; typické morfologické, technologické a výzdobné prvky IV. fáze však tu zastoupeny nejsou. Z výzkumů této lokality je patrná paralelita VK III — MMK Ia, i když by o ní mohlo být pochybováno vzhledem k výskytu VK II. fáze a také MMK fází Ib-IIb: zde však je nutno vycházet ze sídlištních nálezových celků (zvláště výplň příkopu a hliníků), z celkového rozložení nálezů a z jejich kvantifikace v jednotlivých situacích; tyto všechny okolnosti svědčí pro synchronizaci uvedenou výše.

Situace ve Střelcích-Bukovině a Střelcích-Kloboučku je poněkud jiná

²⁷ R. Tichý, Křepice — opevněná osada z období moravské malované keramiky na jižní Moravě, SPFFBU E 20—21, 1975—76, Symposium Těšetic-Kyjovice 1974, 239—244. — Za detailní informaci děkuji PhDr. R. Tichému, ČSČ.

²⁸ V. Podborský, Neolitické a halštatské sídliště u Těšetic-Kyjovic na Moravě, PA LX/2, 1969, 573, 582; *týž*, S1A XVIII/2, 1970, 242; *týž*, Šest let terénního archeologického výzkumu neolitického a halštatského sídliště v „Sutnách“ u Těšetic-Kyjovic, SPFFBU E 18—19, 1973—74, 15, 17.

Obr. 5. Mapa vybraných lokalit VK III. fáze ve středním Podunají. Plné kolečko = samostatné sídliště s VK. Tečka = výskyt VK spolu s malovanou keramikou L Ia (skupina Lužianky – Wölbling). Prázdné kolečko = výskyt VK na sídlištích s malovanou keramikou L Ib (MMK Ia, MOG Ia). Mezikruží = výskyt VK III. fáze na sídlišti MMK Ib. (Kresba M. Bálek.) Soupis lokalit zanesených na mapce:

Morava:

1 – Bezkov (Znojmo). 2 – Boskovštejn (Znojmo). 3 – Brodek (Prostějov). 4 – Dukovany (Třebíč). 5 – Grešlové Mýto (Znojmo). 6 – Hněvotín (Olomouc). 7 – Hodonice (Znojmo). 8 – Horní Dunajovice (Znojmo). 9 – Charváty (Olomouc). 10 – Ivančice

a M. Zápotocká právem poukazuje na existenci výrazné VK IV v kontaktu se staší MMK. Jak jsem již poukázal na jiném místě²⁹ ani zde však nelze jednoznačně synchronizovat, neboť tu v neobyčejném množství inventáře MMK jsou zastoupeny fáze Ia i Ib a z VK fáze III i IV (mladší fáze VK je v převaze). Protože pak neznáme konkrétní nálezovou situaci na obou střelických lokalitách nemůžeme v tomto případě synchronizovat kategoricky.

Naopak na sídlišti v Jaroměřicích n. R. se objevila VK III v celkem homogenním prostředí MMK Ib.³⁰ Tuto anomálii by bylo snad možno zdůvodnit jen celkovou geografickou periferizací naleziště (srov. mapku, obr. 5, lokalita č. 11).

Pozornosti zaslouží ještě fragmentární materiál VK z Hlubokých Mašůvek; jde jednak o výrazné střepy VK IV, uložené v souvislosti s fází I-3 MMK F. Vildomce, jednak o další fragmenty s výzdobou spíše důlkovanou či jen vypíchanou evokující, uložené bez konkrétních souvislostí. Tento materiál by svědčil pro paralelizaci VK IV — MMK Ib;³¹ s výhradou by bylo možno uvažovat o dalším důkazu evokací vypíchané výzdoby ještě v době MMK II, kdy však již vlastní VK ve středním Podunají neexistuje.³²

K dispozici jsou posléze ještě volné nálezové souvislosti výskytu VK III-IV s MMK Ia, b ze starších výzkumů na některých sídlištech; zvláště v případě nalezišť u Dukovan, Telnice a Velatic jsou velmi pravděpodobné relace VK

²⁹ Poulíkův sborník 1970, 17.

³⁰ P. Košťálek, Neolitické sídliště s malovanou keramikou u Jaroměřic n. R., Studie AÚB VII/1, Praha 1979, 11, tab. 5:2,3; 14:1, 21:1—10. — Srov. též nádobu na tab. IX:3 této studie.

³¹ Fázi I/3 MMK podle F. Vildomce považujeme zatím za zahrnutelnou do fáze Ib MMK systému J. Pallardiho. Existence případné mezifáze Ib/IIa (srov. např. V. Janák, Nová lokalita s lineární keramikou a moravskou malovanou keramikou u Kuchařovic na Znojmsku, SPFFBU E 18—19, 1973—74, 133), nebo dokonce samostatné fáze Ic MMK (P. Košťálek, op. cit., 47) není zatím nikterak prokázána.

³² Evokace vypíchané výzdoby na keramice II. stupně MMK je třeba vidět zvláště v případě známé vazy ze Střelice-Sklepa a amfory z Brna-Maloměřic (srov. Poulíkův sborník 1970, 19, tab. II:4,3).

(Brno-venkov). 11 — Jaroměřice n. R. (Třebíč). 12 — Kobernice (Prostějov). 13 — Lhánice (Třebíč). 14 — Mašovice (Znojmo). 15 — Moravské Knínice (Brno-venkov). 16 — Moravský Krumlov (Znojmo). 17 — Náměšť n. H. (Olomouc). 18 — Nezamyslice (Prostějov). 19 — Nová Ves (Brno-venkov). 20 — Oslavany (Brno-venkov). 21 — Popůvky (Brno-venkov). 22 — Příkazy (Olomouc). 23 — Rybníky (Znojmo). 24 — Seloutky (Prostějov). 25 — Střelice-, Bukovina“ (Znojmo). 26 — Střelice-„Klobouček“ (Znojmo). 27 — Šumná (Znojmo). 28 — Telnice (Brno-venkov). 29 — Těšetice (Znojmo). 30 — Těšetice—Kyjovice (Znojmo). 31 — Tištin (Prostějov). 32 — Určice (Prostějov). 33 — Víceměřice (Prostějov). 34 — Vyškov (Vyškov). 35 — Želešice (Brno-venkov).

Slovensko:

36 — Nitra-„Mlynárce“ (Nitra). 37 — Velké Hoste (Topolčany). 38 — Zeleneč (Trnava).
Dolní Rakousko a Burgenlandsko:

39 — Burschleinitz—Kühnring (Horn). 40 — Draßburg (Mattersburg). 41 — Großmugl (Korneuburg). 42 — Ladendorf—Grafensulz (Mistelbach). 43 — Maissau—Eggendorf am Walde (Hollabrunn). 44 — Senftenberg (Krems a. d. Donau). 45 — St. Bernhard—Frauenhofen — „Neue Breiten“ (Horn). 46 — St. Bernhard—Frauenhofen — „Ried Milchtaschen“ (Horn). 47 — Weitersfeld—Obermixnitz (Horn). 48 — Weitersfeld—Untermixnitz (Horn). 49 — Wölbling—Unterwölbling (St. Pölten).

III — MMK Ia.³³ V případě sídlišť u Boskovštejna, Mašovic, Oslavan, Popůvek, Želešic a Moravských Knínic přesné relace prokázat nelze.

Závažným dokladem vztahů VK a MMK je i aplikace motivu krokvice v malované výzdobě MMK Ia, na niž poukázala E. Kazdová,³⁴ a která svědčí o kontaktech v té době, kdy ještě ve VK převažovala klasická krokvice, tj. nejpozději ve VK III.

Pro synchronizaci VK III — Lužianky (L Ia) a tudíž také VK IV — L Ib — MMK Ia pak svědčí hrobový celek z Prahy-Dejvic,³⁵ jehož hodnota je nesporná, a nově vyhodnocený sídlištní celek z dolnorakouského Wölblingu.³⁶ Situace na různých lokalitách je tedy vzájemně rozporná.

Tab. 4. Těžiště paralelizace základních fází kultur s vypíchanou a malovanou keramikou

	L Ia — Lužianky — S ₆	L Ib — MOG Ia — MMK Ia	L II — MOG Ib — MMK Ib	L III — MOG IIa — MMK IIa
VK II				
VK III	Praha-Dejvice Wölbling	Těšetice-Kyjovice Střelice-Bukovina Střelice-Klobouček Dukovany, Telnice Velatice Velké Hoste	Jaroměřice n. R.	
VK IV		Střelice-Bukovina Střelice-Klo- bouček	Střelice-Bukovina Střelice-Klobouček Hluboké Mašůvky Velatice	
VK V				

Synchronizaci vývojových fází VK a lengyelské kultury nelze v současnosti zcela jednoznačně rozřešit. Jednotlivé fáze obou kultur také nemusely být a asi ani nebyly zcela stejně dlouhé, i když vzájemné kontakty obou — a ty jsou mimo diskusi — měly jistě vliv i na vývojový rytmus obou kultur. Předpokládejme dále různé lokální osudy lidu obou kultur i individuální proces koexistence či asimilace v různých regionech, či přímo na jednotlivých lokalitách. Základní synchronizační schéma však by i za těchto okolností mělo být postižitelné. Podle prostého výčtu kontrolovatelných případů (tab. 4) je patrné, že těžiště paralelizace obou kultur tkví ve fázích VK III — MMK Ia (L Ib);

³³ V. Podborský, SIA XVIII/2, 1970, 244 ad., tab. XVI, XIX, XXI.

³⁴ E. Kazdová, Ornamentace moravské malované keramiky, rkp. disertační práce, Brno 1973, I, 49. Srov. též Numerický kód moravské malované keramiky, Brno 1977, 155, obr. 35:064, 065.

³⁵ M. Zápotocká, AR XIX, 1967, 64 ad.

³⁶ E. Ruttkay, Ein Grubeninhalt der älteren bemalten Keramik aus Unterwölbling, p. B. St. Pölten, Niederösterreich, Ann. Naturhistor. Mus. Wien 82, Wien, Juni 1979, 743—758; oba drobné stěpy VK z objektu z Unterwölbling (E. Ruttkay, op. cit., tab. III:18; E. Lenneis, op. cit., 39, tab. 81:1,2) je těžko přesně chronologicky klasifikovat, jejich řazení do III. fáze VK je však pravděpodobné.

tento moment je ještě podporován patrně prokazatelnou vazbou VK IV — MMK Ib (L II) na lokalitě hlubokomašůvecké. Současně však existují doložené výkyvy oběma směry. Dosud málo přispěl k řešení dané situace materiál dolnorakouský, ale tam se zdá, že spolu s MOG Ib se VK většinou již nevyskytuje.³⁷

Až na další možná zjištění považuji tedy za relativně platný následující synchronizační systém:

šárecký stupeň (LnK IV) —	—	železovský typ
VK I/II	— Wöbling	— L Ia (Lužianky, Sé)
VK II/III, III	— MMK Ia, MOG Ia	— LIb (Svodín, Aszód)
VK IV	— MMK Ib, MOG Ib	— L II (Nitrianský Hrádok).

ОБЪЕКТ С НАКОЛЬЧАТО-ЛЕНТОЧНОЙ КЕРАМИКОЙ В ТЕШЕТИЦАХ (РАЙОН ЗНОЙМО) И МЕСТО НАКОЛЬЧАТО-ЛЕНТОЧНОЙ КЕРАМИКИ В СТАРОЛЕНДЕЛЬСКОМ ГОРИЗОНТЕ СРЕДНЕДУНАЙСКОГО НЕОЛИТА

Предметом статьи является культурная яма с накольчато-ленточной керамикой (StK), исследованная в 1956 г. работниками тогдашнего Предысторического института (теперь кафедра археологии и музеологии) философского факультета им. Яна Евангелиста Пуркине в Тешетицах (район Зноймо), в положении „за костелем“ (рис. 1, 2). Местонахождение встречается, очевидно, в связи с находками в близком т. наз. кирпичном заводе Паллиарди, с которым оно образует единое обширное поселение эпохи среднего неолита. Содержание ямы, прежде всего керамики (табл. II—IV), образует в общем единый комплекс StK 3 фазиса по классификации М. Запотоцкой: характерными являются в этом отношении прежде всего оба реконструированных сосуда с классическим стропиловидным украшением (табл. II), которым соответствует также большинство остального керамического материала; только 2—3 фрагмента с распадающимся накольчато-ленточным орнаментом и более грубой формой ваколов (табл. III:2, IV:12—15) указывали бы на более позднее развитие StK. На основании поверхностных исследований в местонахождении не была обнаружена моравская расписная керамика (MMK). Значит, поселение по всей вероятности можно отнести к нескольким из следующих самостоятельных местонахождений с накольчато-ленточной керамикой 3 фазиса в среднем Подунае, которые поддерживали самостоятельность еще в период присутствия народа с расписной керамикой в этой области. Приведенная карта показывает нахождение керамики показательно 3 фазиса StK, с одной стороны, на самостоятельных поселениях (полные колечки), с другой стороны, в поселениях с расписной керамикой степени 1a (пустые колечки); для Нижней Австрии и Словакии датировка StK на поселениях с лужианской или расписной керамикой (L Ia, b; MOG Ia) аппроксимировано. В Южной Моравии, в области максимального расширения MMK древнего периода, в старолендельском горизонте (MMK Ia — StK 3) зарегистрировано вместе 10 самостоятельных поселений с StK и 13 поселений с местонахождением StK и MMK (на самом деле местонахождений обоих видов, вероятно, больше, однако отношение в общем 1 : 1 кажется объективным). В Нижней Австрии отношение обоих видов местонахождений по E. Lenneis 8 : 2 (здесь, однако, надо иметь в виду не совсем идентичные критерии классификации). Это значит, что народ с StK до известной степени поддерживал самостоятельность еще в старолендельском горизонте, а именно в более северных областях ограниченной территории. Интенсивная ассимиляция с народом культуры с расписной керамикой происходила в южной Моравии только в течение фазиса StK 4, т. е. во время, когда в этой области ни одного самостоятельного поселения с StK больше не было известно.

³⁷ Sdělení PhC. *Ohr. Marešch — Neugebauerové*, za něž srdečně děkuji.

Предположением правильности приведенных тезисов является правильная синхронизация развития отдельных стадий StK и расписной керамики. Автор подтверждает свои прежние взгляды и следующую синхронизацию:

шарпекая степенъ (LnK IV) — железовский тип
 StK 1/2 — Wölbling — L Ia (Lužianky, Sé)
 StK 2/3,3 — MMK Ia, MOG Ia — L Ib (Svodín, Aszód)
 StK 4 — MMK Ib, MOG Ib — L II (Nitrianský Hrádok).

Перевел Алеш Бранднер

DAS OBJEKT MIT STICHBANDKERAMIK IN TĚŠETICE III, KREIS ZNOJMO, UND DIE STELLUNG DER STICHBANDKERAMIK IM ALTLENGYELSCHEN HORIZONT DES MITTELDONAU LÄNDISCHEN NEOLITHIKUMS

Gegenstand der Studie ist eine Kulturgrube mit Stichbandkeramik (StK), die 1956 von Mitarbeitern des damaligen Prähistorischen Instituts (des heutigen Lehrstuhles für Archäologie und Museologie) der Philosophischen Fakultät der Jan-Evangelista-Purkyně-Universität in Těšetice (Kreis Znojmo) in der Flur „hinter der Kirche“ (Abb. 1,2) durchforscht wurde. Die Lokalität steht offensichtlich in Zusammenhang mit den StK-Funden der unweit gelegenen „Paliardi-Ziegelei“, mit der sie eine einzige ausgedehnte mittelneolithische Siedlung bildet. Der Grubeninhalte, vor allem die Keramik (Abb. 3; Taf. II–IV), bildet einen im ganzen homogenen StK-Komplex der III. Phase nach der Klassifizierung von M. Zápotocká: Charakteristisch sind in dieser Hinsicht vor allem beide rekonstruierten Gefäße mit Winkelbänderverzierung (Taf. II), denen auch die Mehrzahl des übrigen keramischen Materials entspricht; nur 2–3 Fragmente mit zerfallendem Stichbandornament (Abb. 3:7; Taf. III:2, IV:12–15) könnten auf fortgeschrittenere StK-Entwicklung hinweisen. Durch Oberflächenforschung wurde in der Lokalität nichts festgestellt, was auf die Anwesenheit von mährischer Keramik (MBK) hinweisen würde. Die Siedlung gehört also mit großer Wahrscheinlichkeit zu einigen weiteren selbständigen Lokalitäten mit StK der III. Phase im mittleren Donauland, die sich ihre Selbständigkeit noch in der Zeit der Anwesenheit des Volkes mit bemalter Keramik in diesem Gebiet erhalten haben. Die Landkarte (Abb. 5) zeigt Vorkommen von Keramik nachweisbar III. StK-Phase, einerseits in selbständigen Siedlungen (volle Punkte), andererseits in Siedlungen mit bemalter Keramik der Stufe Ia (leere Punkte); für Niederösterreich und die Slowakei ist die StK-Datierung in Siedlungen mit bemalter oder Lužianky-Keramik (L Ia, b; MOG Ia) approximiert. In Südmähren, im Gebiet der maximalen Verbreitung der älteren MBK, sind im altlengyelschen Horizont (MBK Ia — StK III) 10 selbständige Siedlungen mit StK und 13 Siedlungen mit gemeinsamen Vorkommen von StK und MBK (tatsächlich gibt es wohl mehrere Lokalitäten beider Sorten, aber das Verhältnis ungefähr 1:1 dürfte objektiv sein). In Niederösterreich ist das Verhältnis beider Sorten der Lokalitäten nach E. Lennis 8:2 (hier sind jedoch nicht ganz identische Klassifikationskriterien in Betracht zu ziehen). Das bedeutet, daß sich das StK-Volk in großem Maße seine Selbständigkeit noch im altlengyelschen Horizont erhalten hat, und zwar vor allem in den nördlicheren Gebieten des betreffenden Territoriums. Zu seiner intensiven Assimilation mit dem Volk mit MBK kam es in Südmähren erst im Verlauf der IV. Phase StK, in der auf diesem Gebiet keine einzige selbständige Siedlung mit StK mehr bekannt ist.

Die Voraussetzung für die Richtigkeit der angeführten Thesen ist die richtige Synchronisation der einzelnen Entwicklungsstufen der StK und der bemalten Keramik. Der Verfasser bestätigt seine früheren Ansichten und folgende Synchronisation:

Šárka-Stufe (Lnk IV)		— Želiezovec-Typus
StK I/II	— Wölbling	— L Ia (Lužianky, Sé)
StK II/III, III	— MBK Ia, MOG Ia	— L Ib (Svodín, Aszód)
StK IV	— MBK Ib, MOG Ib	— L II (Nitrianský Hrádok).

Übersetzt von Otto Hájek